

Gmina dobra do życia

Ranking Serwisu Samorządowego PAP

**SERWIS
SAMORZĄDOWY
PAP**

opracowanie:

prof. dr hab. Przemysław Śleszyński

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

współpraca:

Paweł Soproniuk i Paweł Woliński

Instytut Pokolenia

Warszawa, grudzień 2022 r.

Spis zawartości

Wstęp od Redakcji Serwisu Samorządowego PAP	2
Podziękowania Autora	4
1. Założenia i cele	6
2. Metodologia	8
3. Wskaźniki szczegółowe i źródła danych	12
4. Wyniki rankingu „Gmina dobra do życia” Według Wskaźnika Jakości Życia	20
5. Wyniki rankingu „Gmina dobra do życia” Według Wskaźnika 60FR	30
6. Porównanie wyników w 2021 i 2022 roku	32
Bibliografia	34

Wstęp od Redakcji

Serwisu Samorządowego PAP

Ranking Serwisu Samorządowego PAP „Gmina dobra do życia” pokazuje jakość życia w każdej z 2477 gmin w Polsce. Opracowany został na podstawie 63 wskaźników cząstkowych wybranych przez prof. Przemysława Śleszyńskiego z Polskiej Akademii Nauk. Wśród badanych czynników znalazły się zarówno te bezpośrednio związane z działaniami lokalnego samorządu, jak np. poziom edukacji czy dochody własne budżetów gmin w przeliczeniu na jednego mieszkańca, jak i te, które od samorządu nie zależą, ale na jakość życia mają niebagatelny wpływ, np. przeciętne wynagrodzenie czy usłonecznienie. Wszystkie razem tworzą syntetyczny Wskaźnik Jakości Życia, a jego wartość stała się podstawą lokaty w rankingu – im wyższa, tym wyższe miejsce.

W tym roku we współpracy z Instytutem Pokolenia opracowany został także dodatkowy syntetyczny Wskaźnik 60FR, na który składa się 17 z powyższych 63 wskaźników cząstkowych. To wskaźniki, które wpisują się w wypracowaną w Instytucie

koncepcję 6 Obszarów Funkcjonowania Rodziny, a zatem takie, przy pomocy których gmina może wpływać na satysfakcję rodzin.

Zarówno w pierwszym, jak i w drugim przypadku zwycięzców przedstawiamy w pięciu kategoriach: miasta na prawach powiatu, strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, gminy z siedzibą powiatu ziemskiego, gminy miejskie i miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców oraz gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców

W tym roku wyniki Rankingu ogłaszamy już po raz drugi, z tym większą satysfakcją, że pierwsza edycja spotkała się z dużym zainteresowaniem i uznaniem środowiska samorządowego. Monitoring jakości życia może być cenną informacją dla samorządów, wskazującą nie tylko obszary o najlepszych cechach, ale także miejsca wykluczenia społecznego. Jesteśmy przekonani, że publikacja wyników Rankingu stanie się okazją do wielu ciekawych rozmów i impulsem do konkretnych ulepszających działań.

W tym roku wyniki Rankingu ogłaszamy już po raz drugi, z tym większą satysfakcją, że pierwsza edycja spotkała się z dużym zainteresowaniem i uznaniem środowiska samorządowego.

Podziękowania Autora

Ranking „Gmina dobra do życia”, badający jakość życia w gminach, nie powstałby, gdyby nie życzliwość wielu instytucji publicznych i komercyjnych, które udostępniły szczegółowe dane.

Autor dziękuje następującym Osobom i podmiotom:

- Pani Katarzyna Goch z European Commission – Joint Research Centre w Ispra, Włochy oraz Pan dr Paweł Sudra ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (dane o najkrótszym dendrycie – minimalnym drzewie rozpinającym między punktami adresowymi, użyte we wskaźniku rozproszenia zabudowy);
- Pan prof. Jan M. Matuszkiewicz z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN (dane z mapy roślinności potencjalnej Polski, użyte we wskaźniku zagrożenia powodziowego);
- Pan prof. Marcin Stępniaak z European Commission – Joint Research Centre w Ispra, Włochy (obliczenia czasów dojazdu do miast i gmin, użyte we wskaźniku dostępności czasowo-przestrzennej);
- Biuro Informacji Kredytowej S.A. (dane o zadłużeniach ludności);
- Cenatorium sp. z o.o. (dane o cenach gruntów budowlanych);
- Centralna Komisja Egzaminacyjna i Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (wyniki egzaminu ósmoklasisty);

- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (dane o zanieczyszczeniach powietrza);

- Główny Urząd Nadzoru Budowlanego (dane o źródłach ogrzewania mieszkań);

- Główny Urząd Statystyczny (macierze zameldowań międzygminnych),

- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej (usłonecznienie, dane o zdarzeniach ekstremalnych);

- Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (dane o dostępie sołectw do utwardzonych dróg publicznych);

- Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa (Klimatyczny Bilans Wodny, wskaźnik jakości agroklimatu);

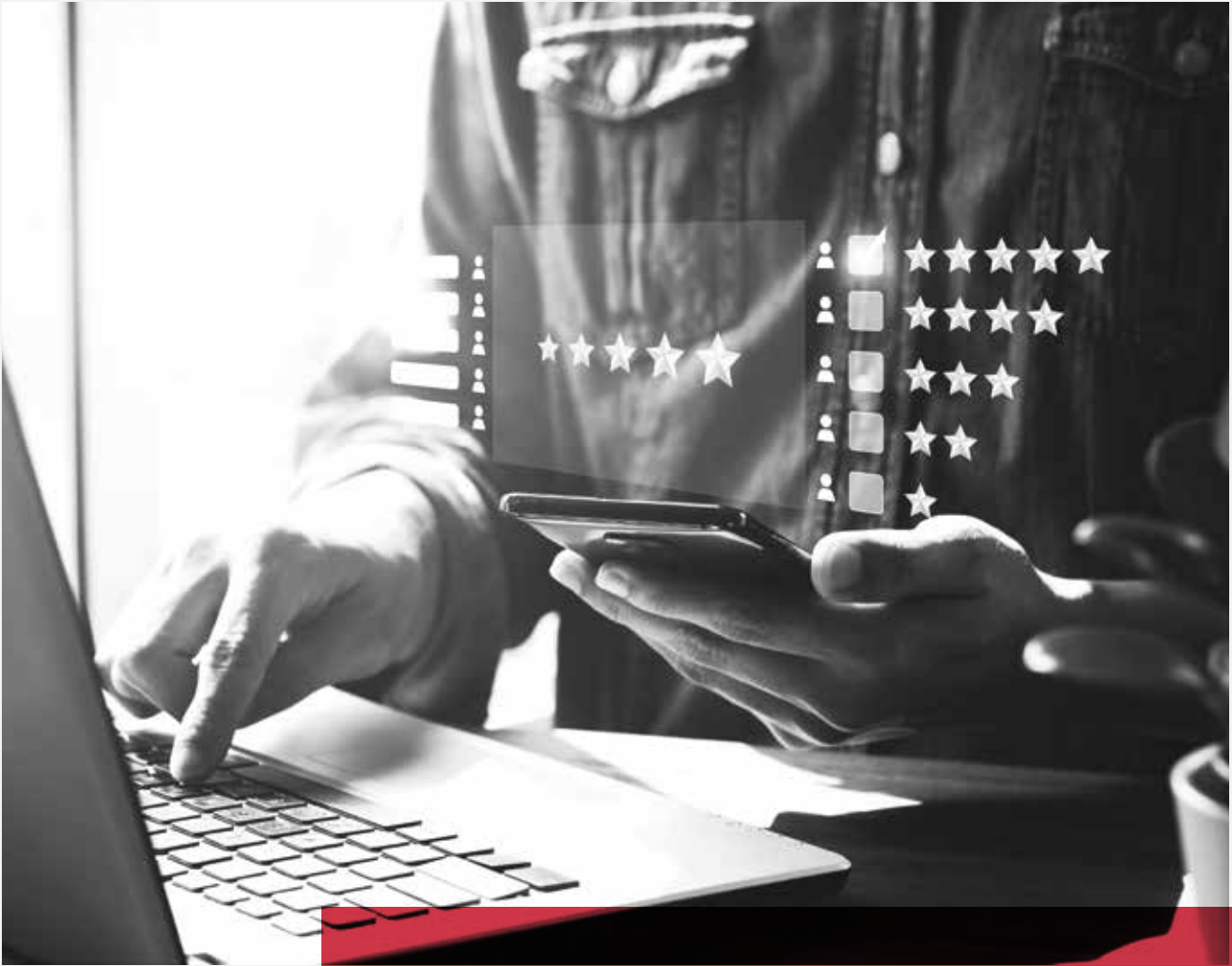
- MGGP Aero sp. z o.o. (dane o powierzchni koron drzew);

- Komenda Główna Policji (dane o przestępstwach i wypadkach drogowych);

- Polskie Linie Kolejowe S.A. (lokalizacja stacji i przystanków kolejowych);

- Urząd Komunikacji Elektronicznej (dane o penetracji lokalowej internetem szerokopasmowym).

W szczególności dziękuję Pani Annie Banasik i Panu Mateuszowi Kicce z Polskiej Agencji Prasowej za pomoc w zebraniu danych, w tym kontakty z instytucjami.

1. Założenia i cele

Przedstawiany ranking jest drugim z kolei (pierwsza edycja miała miejsce w listopadzie 2021 r.) i powstał w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na ocenę stanu zaspokojenia potrzeb człowieka. Wynika to z szybkich przemian społecznych zachodzących w Polsce po 1989 r. i po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. Polska w ostatnich trzech dekadach znajduje się na ścieżce szybkiego wzrostu gospodarczego, stymulującego poprawę warunków życia. Na modernizację społeczną nakładają się jednak niekorzystne trendy demograficzne, związane z wyludnianiem się większości terytorium kraju, w tym także miast oraz postarzaniem struktury wieku.

W najogólniejszej definicji jakość życia to stopień zaspokojenia potrzeb człowieka. Potrzeby te klasycznie dzielą się na materialne (bytowe) i niematerialne (duchowe). W zależności od specyfiki przedmiotowej jakość życia można analizować w sferze biologicznej, psychologicznej, zdrowotnej, społecznej, środowiskowej (przyrodniczej), politycznej, edukacyjnej i wielu innych. Terminy bliskoznaczne (ale nie tożsame) to stan rozwoju, warunki życia, poziom życia. Ten ostatni termin jest koncepcyjnie i definicyjnie najbliższy jakości życia (Liszewski 1995).

Na tym tle nadrzędnym celem raportu jest próba oceny stanu zaspokojenia potrzeb społecznych w Polsce na możliwie niskim stopniu dezagregacji przestrzennej gmin. Niezależnie od szerszych terytorialnie procesów gospodarczych to bowiem samorzady w znacznym stopniu odpowiadają za stan zaspokojenia usług publicznych. Tak więc prezentowany ranking gmin jest wypadkową trendów regionalnych, często zawartej w tym geograficznej renty lokalizacyjnej, ale także polityki społecznej władz lokalnych, wreszcie samych mieszkańców. Natomiast cele szczegółowe są metodologiczne, poznawcze i praktyczne:

- wypracowanie możliwie uniwersalnej metodologii, pozwalającej na minimalizację subiektywizmu, jak największą reprezentatywność społeczną oraz możliwość obserwacji wskaźników cząstkowych i wskaźnika syntetycznego w czasie (w różnych latach i okresach);
- rozpoznanie zróżnicowania gmin pod względem jakości życia i występujących w tym zakresie prawidłowości (np. regionalnych);
- monitoring jakości życia i wskazanie nie tylko obszarów o najlepszych cechach, ale także miejsc wykluczenia społecznego;

Prezentowany ranking jest prawdopodobnie najbardziej wyczerpującym i szczegółowym terytorialnie ujęciem nakreślonych wyżej zagadnień w Polsce. Przy jego opracowaniu wykorzystano zbiór 63 wskaźników, które posłużyły do konstrukcji syntetycznego Wskaźnika Jakości Życia.

- większe spopularyzowanie problematyki jakości życia i edukacyjny wpływ na świadomość społeczną w zakresie formułowania potrzeb, związanych z lepszą opieką społeczną, warunkami życia, dostępnością dóbr itp.

Prezentowany ranking jest prawdopodobnie najbardziej wyczerpującym i szczegółowym terytorialnie ujęciem nakreślonych wyżej zagadnień w Polsce. Przy jego opracowaniu wykorzystano zbiór 63 wskaźników, które posłużyły do konstrukcji syntetycznego Wskaźnika Jakości Życia.

Wśród nich znajdują się te, na które pośredni lub bezpośredni wpływ mają samorządy; w istotnym zakresie wykorzystano jednak również szereg różnorodnych danych środowiskowych. Autor wyszedł bowiem z założenia, że wraz z postępującą urbanizacją i rosnącą antropopresją kwestie jakości środowiska przyrodniczego będą coraz ważniejsze dla jakości życia. Pomimo olbrzymiego postępu, jaki Polska wykonała po 1989 r. w zakresie ochrony przyrody, wciąż szczególnie niezadowolające są wskaźniki jakości środowiska, w tym stanu powietrza. Dochodzą do tego narastające problemy w retencji wodnej i zjawiska katastrofalne. Rośnie przy tym świadomość

obywatelska, dotycząca zagadnień „ekologicznych”.

Ranking starano się przygotować w możliwie szeroki, obiektywny sposób. Niemniej jest on subiektywną propozycją autorską, a czas i odbiór społeczny pokaże, na ile może stać się trwałym sposobem oceny jakości życia w gminach Polski.

Dodatkowo w trakcie prac nad tegoroczną edycją rankingu Instytut Pokolenia zainicjował dyskusję nad możliwością opracowania takiego rodzaju syntetycznego wskaźnika, który uwypuklałby wskaźniki, przy pomocy których samorządy mogą wpływać na poczucie szczęścia i satysfakcji rodzin. Celem takiego zabiegu jest identyfikacja tych gmin, które osiągają ponadprzeciętne rezultaty w 6 Obszarach Funkcjonowania Rodzin (6OFR): podstaw materialnych, zdrowia, rekreacji i sportu, kultury, trwałości więzi, tożsamości¹.

W toku tej dyskusji spośród 63 wskaźników, tworzących Wskaźnik Jakości Życia wspólnie z Instytutem Pokolenia wybrany został zestaw 17 wskaźników, na podstawie których powstał Wskaźnik 6OFR.

¹Szczegółowe informacje na temat modelu 6OFR opracowanego przez Instytut Pokolenia dostępne są na stronie: instytutpokolenia.pl/6OFR.

2 ● *Metodologia*

Istnieje kilka kluczowych problemów w porównywaniu mierzalnych aspektów jakości życia, wynikających z odmienności biologicznych, społeczno-zawodowych oraz cywilizacyjno-kulturowych, a niekiedy nawet ideologicznych. W pierwszym przypadku problem polega na tym, że w różnym wieku człowiek ma różne potrzeby, związane zwłaszcza z popytem na różne dobra i usługi, w tym opiekę społeczną. W drugim przypadku odmiennosc potrzeb wynika ze zróżnicowania gospodarstw domowych i rodzin oraz różnych potrzeb w zakresie codziennej aktywności zawodowej i społecznej. W trzecim przypadku różnice wynikają z odmienności kulturowych – te same potrzeby mają różne znaczenie w różnych kręgach cywilizacyjnych. W sumie analizy jakości życia są niezwykle zróżnicowane.

W proponowanej metodologii ważne stało się określenie kluczowych warunków brzegowych, tj. dla kogo, dla jakich jednostek oraz w jakim zakresie problemowo-przedmiotowym oraz na podstawie jakich wskaźników ma być przeprowadzona analiza.

Podmiot rankingu. Ze względu na reprezentatywność zaproponowano, aby grupą, dla której odnoszony jest ranking, była „typowa” polska rodzina i (niemal równocześnie) polskie gospodarstwo domowe, tj. rodzina nuklearna składająca się z rodziców i dzieci w trakcie nauki szkolnej, ale mająca też dziadków posiadających własne i odrębne gospodarstwo (gospodarstwa) domowe. Taki dobór determinuje wybór wskaźników cząstkowych, związanych np. z edukacją, zagospodarowaniem przestrzennym, warunkami mieszkaniowymi itd. Według spisu powszechnego z 2011 r. i różnych klasyfikacji, najbardziej „typowe” było gospodarstwo domowe jednorodzinne (65,5%), małżeństwa z dziećmi (49,7%), 4-osobowe gospodarstwo domowe z osobami młodymi i w średnim wieku – 75,4% gospodarstw domowych, koncentrujące 41,6%

populacji Polski (GUS 2014; w październiku 2022 r. dane z NSP 2021 o rodzinach i gospodarstwach domowych nie były jeszcze dostępne). Drugą pod względem liczebności grupą były gospodarstwa domowe jednorodzinne z osobami starszymi (17,7% populacji).

Grupa docelowa. Ranking kierowany jest zwłaszcza do przedstawicieli władz samorządowych oraz liderów samorządu terytorialnego. Intencją takiego podejścia jest stworzenie narzędzia do pomiaru oddziaływania samorządów na jakość i satysfakcję z życia mieszkańców i ich rodzin, a w dłuższej perspektywie – ułatwienie zrównoważonego zarządzania rozwojem lokalnej wspólnoty.

Zakres przedmiotowy. Zaproponowano możliwie kompleksowe podejście do przedmiotu jakości życia, obejmujące wszystkie najważniejsze sfery życia. Odwołując się do najprostszych podziałów ludzkiej aktywności, można posługiwać się kategoriami sposobów, możliwości i warunków (Śleszyński 2004): (1) zamieszkania, (2) pracy oraz (3) spędzania pozostałego czasu (w miejscu zamieszkania lub często poza nim), przeznaczanego na zakupy, konsumpcję, opiekę zdrowotną, edukację, rozrywkę, kontakty towarzyskie, itd. Podział ten nawiązuje do modelu czasoprzestrzennego. Elementem integrującym wymienione kategorie w aspekcie czasowo-przestrzennym są (4) sposoby, możliwości i warunki komunikacji, czyli transport i łączność.

Grupy wskaźników. Wskaźniki zgrupowano według 10 obszarów aktywności człowieka i zagospodarowania przestrzennego: 1. Środowisko naturalne, 2. Rozwój demograficzny, 3. Rozwój społeczno-ekonomiczny, 4. Rynek pracy, 5. Warunki mieszkaniowe, 6. Infrastruktura osadnicza i ład przestrzenny, 7. Zdrowie i bezpieczeństwo, 8. Dostępność i jakość usług, 9. Dziedzictwo, kultura i rekreacja, 10. Spójność i aktywność społeczna.

Problem dostępności danych. Regularnie gromadzone i udostępniane dane statystyczne dotyczące poziomu, warunków i jakości życia na całym świecie (nie tylko w Polsce) są ubogie dla niskich poziomów agregacji (miast, gmin). Często nie jest możliwe zasilenie istniejącą statystyką i konieczne są własne badania. W dostępnych zbiorach danych (głównie GUS) najwięcej jest informacji dotyczących materialnych aspektów sytuacji mieszkaniowej i nasylenia usługami. Najmniej jest lub nie istnieją dane dotyczące „powszechnych” elementów jakości życia (np. czasu traconego codziennie na dojazdy do pracy poprzez zatłoczenie na drogach). Dlatego dla części zagadnień muszą być wykorzystywane wskaźniki skorelowane (pochodne) lub alternatywne. Na przykład o poziomie dochodów gospodarstw domowych możemy pośrednio wnioskować na podstawie dochodów budżetów gmin z podatków PIT, chociaż dane te są zniekształcone algorytmem wyrównawczym, nic nie mówią o rozwarstwieniu, nie uwzględniają „szarej strefy” i wielu działalności, np. rolnictwa. Być może w niektórych przypadkach wskaźniki trzeba będzie dodatkowo przeważać w tym zakresie.

W przypadku danych dla obszaru 60FR problem dostępności danych jest jeszcze bardziej złożony, ponieważ w modelu tym istotną wagę przykładają się do czynników z obszarów takich jak trwałość więzi, tożsamość, edukacja i zdrowie. Część tych danych w ogóle nie jest gromadzona, a te, które istnieją, są rozproszone w wielu różnych instytucjach. Ponadto agregowane są w sposób, który utrudnia (a czasem uniemożliwia) przypisanie ich do konkretnych gmin. Dlatego w kolejnych latach Wskaźnik 60FR będzie rozbudowywany o kolejne wskaźniki – w tym wskaźniki pochodzące z badań prowadzonych przez Instytut Pokolenia.

Istnieje kilka kluczowych problemów w porównywaniu mierzalnych aspektów jakości życia, wynikających z odmienności biologicznych, społeczno-zawodowych oraz cywilizacyjno-kulturowych, a niekiedy nawet ideologicznych.

Wskaźniki szczegółowe (cząstkowe). Do oceny jakości życia w gminach zaproponowano 63 wskaźniki szczegółowe (rok wcześniej było to 48 wskaźników). Ich dobór ma charakter autorski, niemniej nawiązują one do doświadczeń klasyfikacyjnych polskiej przestroni i gmin, wypracowanych zwłaszcza w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. Zwiększenie liczby wskaźników nastąpiło m.in. w drodze konsultacji z przedstawicielami ogólnopolskich korporacji samorządowych: Związku Miast Polskich, Związku Gmin Wiejskich RP i Unii Miasteczek Polskich.

Algorytm syntetycznego Wskaźnika Jakości Życia.

Ranking powstał w oparciu o wskaźnik syntetyczny, będący sumą zestandaryzowanych i znormalizowanych 63 wskaźników cząstkowych, którym przypisano wagi.

Wzór na syntetyczny **Wskaźnik Jakości Życia (WJŻ)** jest następujący:

$$WJZ = \sum_{i=1}^n (S_i w_i) = \sum_{i=1}^{48} (S_i w_i)$$

S_n – zestandaryzowana, znormalizowana i zrównana do skali 0-100 wartość wskaźnika szczegółowego;

w_n – waga wskaźnika szczegółowego n.

Standaryzację danych statystycznych przeprowadzono w sposób klasyczny, tj. według wzoru: $S=(x-\mu)/\sigma$, gdzie: S – wartość wskaźnika po standaryzacji, x – „surowa” wartość wskaźnika, μ – średnia arytmetyczna wskaźnika z 2477 gmin, σ – odchylenie standardowe „surowych” wartości w 2477 gminach. Następnie normalizacja wynikała z dużych rozrzutów zestandaryzowanych wskaźników, zwłaszcza w zagadnieniach dostępności i jakości usług (np. we wskaźniku „doksztalcenie i rozwój osobisty” odchylenie standardowe było w granicach $\sigma=(-0,3; 25,6)$). Stopień normalizacji dla wszystkich wskaźników szczegółowych ustalono na +/-3 odchylenia standardowe (tzn. jeśli jakaś wartość wskaźnika po standaryzacji była mniejsza niż -3 lub większa niż +3, zniżano mu wartość właśnie do +/-3. Przy takich „widełkach” zabieg ten zastosowano dla 57 z 63 wskaźników. Ostatnim krokiem w celu lepszej percepcji było sprowadzenie (przeliczenie) wszystkich wartości wskaźników do przedziału 0-100 według wyprowadzonego na podstawie twierdzenia Talesa wzoru:

$$v_n^2 = \frac{v_{max}^2 - v_{min}^2}{v_{max}^1 - v_{min}^1} [v_n^1 - v_{min}^1] + v_{min}^2$$

v_n^2 – nowa wartość wskaźnika (przeliczona do nowej skali 0-100),

v_n – zmieniana wartość,

v_{max}^2 – maksymalna nowa wartość,

v_{min}^2 – minimalna nowa wartość,

v_{max}^1 – maksymalna zmieniana wartość,

v_{min}^1 – minimalna zmieniana wartość.

Dobór wag ma charakter autorski. W odróżnieniu od innych znanych rankingów jakości życia istotną część (około 20% wag) poświęcono środowisku przyrodniczemu, w tym warunkom klimatycznym, meteorologicznym, hydrologicznym, zdarzeniom ekstremalnym i in.

Wyniki dla 2477 gmin zestawiono ogółem i w podziale na typy. To drugie podejście wynikało z faktu bardzo dużego zróżnicowania gmin, w których trudno porównywać wyniki ze względu na różnego rodzaju zróżnicowania wielkościowe i funkcjonalne gmin.

Wyróżniono pięć typów gmin:

A – miasta na prawach powiatu

B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu

C – gminy z siedzibą powiatu ziemskiego

D – gminy miejskie i miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców

E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców

Jest to zatem klasyfikacja administracyjno-osadnicza, nawiązująca do klasyfikacji funkcjonalnej P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego (2016). W tym strefy podmiejskie miast wojewódzkich pochodzą z delimitacji P. Śleszyńskiego (2013a), a pozostałe strefy podmiejskie wyznaczono w programie ESPON 1.4.2 „Study on urban functions” (opublikowano je w pracy P. Korcelli i in. 2010, s. 46).

Ponadto załączona baza danych pozwala na porównywanie wskaźnika syntetycznego i wskaźników szczegółowych w podziale na województwa, typy administracyjne gmin, obszary cywilizacyjno-kulturowe i in.

Algorytm Wskaźnika 6OFR. Fundamentem Wskaźnika 6OFR jest model 6 Obszarów Funkcjonowania Rodzin. Zgodnie z tym modelem największą wagę przypisano obszarowi trwałości więzi lokalnych, albowiem waga czynników materialnych (takich jak zwłaszcza wynagrodzenia, warunki mieszkaniowe czy cechy środowiska naturalnego) jest w badaniach sondażowych Polaków istotnie niższa, niż niematerialnych (takich jak relacje rodzinne i sąsiedzkie)².

Z dostępnych w tym roku 63 wskaźników wykorzystanych do opracowania WJŻ, na potrzeby Wskaźnika 6OFR obserwujemy 17, zgrupowanych w 5 obszarów (obszar Tożsamość został wyłączony ze względu na brak odpowiednich wskaźników cząstkowych), z następującymi wagami:

- podstawy materialne (waga 0,2)
- zdrowie, rekreacja, sport (waga 0,15)
- edukacja i wychowanie (waga 0,15)
- kultura (waga 0,1)
- trwałość więzi (waga 0,4)

Jednocześnie należy podkreślić, że tegoroczny Wskaźnik 6OFR należy traktować jako wskaźnik pilotażowy.

² CBOS, Rodzina – jej znaczenie i rozumienie, luty 2019. Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną wartość

3

Wskaźniki szczegółowe i źródła danych

Zestawienie 63 wskaźników szczegółowych przedstawiono w tabeli 1. Duża część danych pochodzi z Banku Danych Lokalnych GUS, a ponadto wykorzystano dane udostępniane publicznie lub otrzymane z: Biura Informacji Kredytowej S.A., Cenatorium sp. z o.o., Centralnej i Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytutu Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa-PIB, Komendy Głównej Policji, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, MGGP Aero sp. z o.o., Ośrodka Statystyki Miast GUS w Poznaniu, Państwowej Komisji Wyborczej, Polskich Linii Kolejowych S.A. oraz Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Część danych została przygotowana na potrzeby różnych

projektów, wykonywanych w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, jeszcze inna jest wskaźnikami autorskimi P. Śleszyńskiego. Jedna zmienna (długość okresu wegetacyjnego) pochodzi z pracy J. Krużela i in. (2015).

Większość wskaźników została obliczona za 2021 r. lub za ostatnie trzy lata (2019-2021), co wynikało ze zmienności wskaźników w czasie. Ze względu na okres aktualizacji nie udało się zebrać danych za 2021 r. dla około 10 wskaźników (m.in. PKB, niektóre usługi). Dane środowiskowe mają dłuższy horyzont czasowy. Część wskaźników pochodzi ze starszych okresów, gdyż ich obliczenie jest szczególnie czasochłonne (np. rzeczywisty czas przejazdu samochodem). Podstawowe informacje statystyczne o wskaźnikach przedstawiono w tabeli 2. Ponadto w załączniku kartograficznym przedstawiono zróżnicowanie przestrzenne.

Tabela 1. **Charakterystyka wskaźników szczegółowych wykorzystanych w Syntetycznym Wskaźniku Jakości Życia i Wskaźniku 60FR**

gwiazdką* oznaczono wskaźniki użyte do Wskaźnika 60FR

Kod*	Waga		Obszar	Nazwa	Zapis szczegółowy	Okres referencyjny	Źródło
	obszaru	wskaźnika					
W01	18,75	2,25	Środowisko naturalne	Klimatyczny Bilans Wodny	Klimatyczny Bilans Wodny, średnia z miesięcy IV-IX	2017-2021 (dane wg dwumiesięcznych par: IV-V, VI-VII, VIII-IX)	IUNG
W02	18,75	1,5		Okres wegetacyjny	Długość okresu wegetacyjnego	1981-2010	Krużel i in. 2015
W03	18,75	0,75		Agroklimat	Wskaźnik agroklimatu	wielolecie	IUNG Puławy ¹
W04	18,75	0,75		Usłonecznienie	Liczba godzin usłonecznienia	2020	IMI GW
W05	18,75	0,75		Burze	Prawdopodobieństwo występowania warunków sprzyjających burzy (IV-IX)	1966-2010	Atlas Zagrożeń Meteorologicznych Polski (Ustrnul i in. 2014)
W06	18,75	0,75		Gołoledź	Prawdopodobieństwo występowania warunków sprzyjających gołoledzi (X-IV)	1966-2010	Atlas Zagrożeń Meteorologicznych Polski (Ustrnul i in. 2014)
W07	18,75	1,5		Ukształtowanie terenu	Udział powierzchni osiedleńskich o spadkach >3%	wsk. stały	SRTM3(2011), CLC 2018(GIOŚ) ²
W08	18,75	2,25		Dostępność zieleni	Udział ludności z dostępem do większych płatów (co najmniej 25 ha) zieleni wysokiej (wg CLC 2018: 1.4.1 - Miejskie tereny zielone, 3 - lasy) w promieniu 3 km	2018	CLC 2018(GIOŚ)
W09	18,75	1,5		Zacienienie naturalne	Udział powierzchni gmin pod koronami drzew	2018	MGGP Aero
W10	18,75	1,5		Walory estetyczne krajobrazu	Wskaźnik atrakcyjności wz wizualnej krajobrazu	wsk. stały	Śleszyński 2007
W11*	18,75	5,25		Zanieczyszczenie środowiska	Odchylenie od normy stężeń (średnia z BaP, PM10, PM25); norma = 100%	średnia 2019-2020	GIOŚ ³
W12*	3,75	1,5	Rozwój demograficzny	Obciążenie demograficzne	Liczba osób w wieku produkcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	2021	NSP 2021
W13*	3,75	1,5		Równowaga płci w wieku małżeńskim	Odchylenie wsp. feminizacji/maskulinizacji w wieku 20-39 lat	2021	NSP 2021
W14	3,75	0,75		Saldo ruchu naturalnego	Saldo urodzeń i zgonów na 1000 mieszkańców	2019-2021	BDL GUS
W15	9	0,75	Rozwój społeczno-ekonomiczny i dobrobyt	Dochód narodowy	Dochód narodowy na 1 mieszkańca w podregionie (Polska = 100)	2019	BDL GUS
W16*	9	1,5		Budżety gmin	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca	2019-2021	BDL GUS
W17	9	1,5		Inwestycje mieszkaniowe	PUM oddana do użytku na 1 mieszkańca	2019-2021	BDL GUS
W18*	9	1,5		Wskaźnik atrakcyjności migracyjno-osadniczej	Saldo pracy migracyjnej (zameldowania ważne odległością) na 1 mieszkańca	2018-2021	macierz zameldowań GUS ⁴

W19	9	1,5		Ubóstwo dochodowe	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	2021	BDL GUS
W20	9	0,75		Spłatalność kredytów	Udział osób z co najmniej jednym zobowiązaniem wymagalnym powyżej 90 dni wśród kredytobiorców	2021	BIK S.A.
W21*	9	1,5		Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin	Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin na 1 mieszkańca	2017-2021	BDL GUS
W22*	7,5	2,25	Rynek pracy	Bezrobocie	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	2021	BDL GUS/NSP 2021
W23	7,5	3		Przeciętne wynagrodzenie	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w powiecie w relacji do średniej krajowej (Polska=100)	2021	BDL GUS
W24	7,5	1,5		Równowaga przestrzenna rynku pracy	Liczba wyjeżdżających do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym ważona odległością	2016	GUS(OSM w Poznaniu)
W25	7,5	0,75		Warunki pracy	Zatrudnieni w warunkach zagrożenia (liczeni tylko raz w przeważającej grupie zagrożeń, bez małych podmiotów < 10 prac. i bez rolnictwa ind.)	2018-2020	BDL GUS
W26	12,25	3,75	Warunki mieszkaniowe i energia	Warunki mieszkaniowe	Powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 mieszkańca	2019(akt. w II 2022)	BDL GUS
W27	12,25	2,25		Niska emisja	Udział budynków mieszkalnych opalanych paliwem stałym (węgiel, pelet, drewno itp.)	2021	GUNB
W28	12,25	2,25		OZE (odnawialne źródła energii)	Udział budynków mieszkalnych ze źródłem OZE (fotowoltaika, pompa ciepła i in.)	2021	GUNB
W29	12,25	2,5		Ceny gruntów budowlanych	Mediana gruntów budowlanych pod mieszkalnictwo	2021	Cenatorium sp. z o.o.
W30	12,25	1,5		Dostępność ekonomiczna mieszkań	Liczba m ² lokali mieszkalnych w powiecie, którą można kupić za przeciętne wynagrodzenie (sprzedaż na wolnym rynku)	2020	BDL GUS
W31	9,75	0,75	Infrastruktura osadnicza i ład przestrzenny	Zwodociągowanie	Udział ludności korzystającej z wodociągów	2021	BDL GUS
W32	9,75	0,75		Skanalizowanie	Udział ludności korzystającej z kanalizacji zbiorczej	2021	BDL GUS
W33	9,75	1,5		Oczyszczanie ścieków	Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	2021	BDL GUS
W34	9,75	0,75		Presja inwestycyjna na tereny poza planami miejscowymi	Liczba decyzji o warunkach zabudowy na 100 mieszkańców	2017-2021	BDL GUS
W35	9,75	3		Chłonność demograficzna	Odchylenie od racjonalnej chłonności demograficznej w planach miejscowych	2020-2030	IGiPZ PAN

W36	9,75	1,5		Rozproszenie osadnictwa	Długość najkrótszego dendrytu między punktami adresowymi na 1 mieszkańca	2018	punkty adresowe (GUGiK)5
W37	9,75	1,5		Wykorzystanie gruntów rolnych	Udział ugorów w gruntach rolnych	2020	PSR 2020
W38	11,25	1,5	Zdrowie i bezpieczeństwo	Opieka zdrowotna	Lekarze pracujący wg podstawowego miejsca pracy na 10 tys. ludności	2020	BDL GUS
W39*	11,25	3,75		Poziom zdrowia	Zgony osób w wieku do 65 lat na 1000 ludności w tym wieku	2018-2021	BDL GUS6
W40	11,25	0,75		Bezpieczeństwo pracy	Poszkodowani w wypadkach przy pracy na 1000 pracujących ogółem	2019-2021	BDL GUS
W41*	11,25	1,5		Bezpieczeństwo społeczne	Przestępstwa na 1000 mieszkańców	2019-2021	KGP7
W42	11,25	0,75		Bezpieczeństwo drogowe	Wypadki drogowe i kolizje na 1000 mieszkańców	2019-2021	KGP8
W43	11,25	3		Bezpieczeństwo przyrodnicze	Udział ludności zagrożonej powodzią lub podtopieniem	2011	IGiPZ PAN, KPZK 20309
W44	19,5	3	Dostępność i jakość usług	Ogólna dostępność do usług publicznych i komercyjnych	Syntetyczny wskaźnik peryferyjności (dostępności) czasowej do ośrodków miejskich różnego rzędu	2018	IGiPZ PAN10
W45	19,5	3		Dostępność do dróg utwardzonych	Udział sołectw z dostępem do publicznej drogi utwardzonej		IRWiR PAN
W46	19,5	3		Dostępność do kolei	Ważona odległość do najbliższego przystanku kolejowego	2019	PLK S.A., IGiPZ PAN
W47	19,5	1,5		Ścieżki rowerowe	Długość ścieżek rowerowych na 1 mieszkańca	2021	BDL GUS
W48	19,5	1,5		Edukacja szkolna (poziom podstawowy)	Przeciętna odległość uczniów do szkoły podstawowej	2018	GUS(niepublikowane)
W49*	19,5	2,25		Poziom edukacji podstawowej	Średnia ze sprawdzianu ósmoklasisty (język polski, matematyka) ważona średnią ogólnopolską	2019-2021	OKE
W50*	19,5	1,5		Przedszkola	Miejsca w przedszkolach na 100 dzieci w grupie wieku 3-6 lat	2021	MENiS(SIO)
W51	19,5	0,75		Żłobki	Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 100 dzieci do 3 lat	2021	BDL GUS
W52	19,5	0,75		Dokształcanie i rozwój osobisty	Liczba kursów na 10 tys. mieszkańców (języki obce, komputerowe, plastyczne i in.)	2019-2021	BDL GUS
W53*	19,5	2,25		Dostęp do internetu	Udział mieszkańców z dostępem do internetu szerokopasmowego	2021	UKE
W54	6,75	0,75	Dziedzictwo, kultura i rekreacja	Potencjał zabytków	Liczba zabytków na 100 km2	2020	NiD
W55	6,75	0,75		Zbiory muzealne	Muzealia na 1 tys. mieszkańców	2021	BDL GUS
W56*	6,75	0,75		Infrastruktura kulturalna	Liczba miejsc w salach widowiskowych i kinach na 1000 mieszkańców	2021	BDL GUS
W57*	6,75	0,75		Zasoby bibliotek	Księgozbiór bibliotek na 1 mieszkańca	2021	BDL GUS

W58	6,75	0,75		Instytucje kulturalne	Koła, kluby i sekcje na 10 tys. mieszkańców	2021	BDL GUS
W59*	6,75	0,75		Młodzież zaangażowana w kulturę	Udział dzieci i młodzieży szkolnej w pozaszkolnych zajęciach artystycznych na 1000 uczniów	2018-2021	BDL GUS
W60*	6,75	0,75		Imprezy i wydarzenia kulturalno-artystyczne	Liczba imprez artystyczno-rozrywkowych i sportowych na 1000 mieszkańców	2018-2021	BDL GUS
W61*	6,75	0,75		Partycypacja w imprezach	Liczba osób, które biorą udział w imprezach artystyczno-rozrywkowych na 10 tys. mieszkańców	2018-2021	BDL GUS
W62	6,75	0,75		Dostępność rekreacji	Obiekty sportowe na 10 tys. mieszkańców	2018	BDL GUS
W63	1,5	1,5	Spójność i aktywność społeczna	Integracja społeczna	Frekwencja w wyborach samorządowych	ostatnie 2 wybory lokalne (2014, 2018)	PKW

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi:

* gwiazdką oznaczono 17 wskaźników, użytych do syntetycznego Wskaźnika 60FR (propozycja autorska P. Wolińskiego i P. Soproniuka, Instytut Pokolenia). Wagi: podstawy materialne – 20, zdrowie, rekreacja, sport – 15, edukacja i wychowanie – 15, kultura – 10, trwałość więzi – 40;

¹ metodologia opisana w pracy J. Jadczyżyna (2009);

² metodologia wskaźnika opisana w pracy P. Śleszyńskiego (2013b);

³ norma = 100%; normy roczne ($\mu\text{g}/\text{m}^3$): PM25 – 20, PM10 – 40, BAP – 1;

⁴ metodologia wskaźnika opisana w pracy P. Śleszyńskiego (2020);

⁵ dane obliczyli K. Goch i P. Sudra, zob. też metodologia opisana w pracy P. Śleszyńskiego i P. Sudry (2019);

⁶ dane tylko dla powiatów, ale oddają stan zdrowotności/opieki lekarskiej z powodu rejonizacji służby zdrowia wg głównie powiatów;

⁷ wskaźnik ważony rodzajem przestępstw – kryminalne 0,7, niekryminalne 0,3;

⁸ wskaźnik ważony rodzajem zdarzeń – zabici 0,7, ranni 0,3;

⁹ wg KPZK 2030 (szacunki liczby ludności zagrożonej powodzią i podtopieniami P. Śleszyńskiego, dane o terenach zagrożonych zostały wyinterpretowane z Mapy Roślinności Potencjalnej Polski opr. pod kier. J.M. Ma-tuszkiewicza (1995) w IGiPZ PAN) – wskaźnik stały. Jest to pośrednio także wskaźnik dotyczący warunków bio-klimatycznych, fitosanitarnych itp. (destymulanta);

¹⁰ na podstawie rzeczywistych czasów przejazdu (dane obliczył M. Stępiak), brak nowszych danych; zob. także metodologia wskaźnika opisana w pracy P. Śleszyńskiego (2016);

¹¹ liczba zabytków ważona ich wiekiem (im starszy okres powstania, ty zabytek cenniejszy), skala wykładnicza.

Tabela 2. **Podstawowe informacje statystyczne o zmienności 63 wskaźników w gminach**

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Wartości surowe				Wartości zestandaryzowane i znormalizowane w skali 0-100	
		min	max	avg	stdev	avg	stdev
W01	Klimatyczny Bilans Wodny	-123,7	83,0	-70,1	30,1	36,9	19,8
W02	Okres wegetacyjny	185,5	233,0	220,6	8,0	66,6	19,7
W03	Agroklimat	0,8	16,0	10,1	2,4	54,7	18,1
W04	Usłonecznienie	1750,0	2 150,0	1 980,1	93,5	57,5	23,4
W05	Burze	9,0	19,0	14,2	2,8	48,1	28,3
W06	Gołoledź	0,8	15,0	9,4	2,3	45,2	18,2
W07	Ukształtowanie terenu	0,0	97,0	20,7	19,2	73,6	24,5
W08	Dostępność zieleni	0,0	100,0	64,7	27,0	64,7	27,0
W09	Zacienienie naturalne	0,7	77,6	25,3	14,5	36,1	21,2
W10	Walory estetyczne krajobrazu	6,5	39,6	16,7	5,5	38,2	20,2
W11	Zanieczyszczenie środowiska	26,4	382,2	72,2	39,6	72,7	21,5
W12	Obciążenie demograficzne	17,9	83,5	35,8	6,6	52,5	16,9
W13	Równowaga płci w wieku małżeńskim	0,0	29,0	8,1	4,9	64,5	21,3
W14	Saldo ruchu naturalnego	-27,1	11,0	-3,6	3,8	50,1	16,1
W15	Dochód narodowy	51,7	296,9	78,3	20,1	30,1	21,1
W16	Budżety gmin	787,8	38 672,8	2 336,1	1 259,3	28,4	17,2
W17	Inwestycje mieszkaniowe	0,0	4,0	0,5	0,4	27,6	20,0
W18	Wskaźnik atrakcyjności migracyjno-osadniczej	-6,2	12,5	-0,5	1,3	49,6	14,5
W19	Ubóstwo dochodowe	0,4	21,2	4,9	2,7	64,9	20,7
W20	Spłatalność kredytów	3,0	14,8	7,1	2,0	58,9	19,5
W21	Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin	87,6	13 840,9	861,3	495,5	33,7	17,0
W22	Bezrobocie	0,7	16,0	4,6	2,4	64,8	21,0
W23	Przeciętne wynagrodzenie	70,7	167,9	84,8	8,5	35,0	18,6
W24	Równowaga przestrzenna rynku pracy	0,0	23,5	4,1	1,8	57,7	18,0
W25	Warunki pracy	1,2	272,3	42,6	35,1	72,4	21,4
W26	Warunki mieszkaniowe	19,6	84,6	29,4	5,1	38,6	17,7
W27	Niska emisja	6,3	100,0	58,8	17,3	44,2	18,6
W28	OZE (odnawialne źródła energii)	0,0	42,0	4,9	4,9	24,4	21,7
W29	Ceny gruntów budowlanych	2,7	2 007,0	66,2	92,1	82,4	18,6
W30	Dostępność ekonomiczna mieszkań	0,5	3,2	1,4	0,3	46,8	17,4
W31	Zwodociągowanie	0,0	100,0	88,2	16,9	81,9	23,5
W32	Skanalizowanie	0,0	100,0	50,7	28,2	50,7	28,2
W33	Oczyszczanie ścieków	0,0	100,0	54,7	30,4	54,7	30,4
W34	Presja inwestycyjna na tereny poza planami miejscowymi	0,0	304,6	31,8	34,7	77,1	23,4

W35	Chłonność demograficzna	0,0	82,9	1,9	4,6	89,2	17,2
W36	Rozproszenie osadnictwa	1,7	70,2	18,4	10,0	64,2	20,8
W37	Wykorzystanie gruntów rolnych	0,0	54,9	1,5	2,6	85,0	19,6
W38	Opieka zdrowotna	0,8	80,8	12,7	7,9	32,9	19,1
W39	Poziom zdrowia	2,3	5,3	3,4	0,5	57,6	19,2
W40	Bezpieczeństwo pracy	1,7	13,5	6,4	2,2	58,3	19,3
W41	Bezpieczeństwo społeczne	5,7	123,3	24,3	13,6	69,3	20,6
W42	Bezpieczeństwo drogowe	0,0	67,7	9,6	6,4	66,9	20,8
W43	Bezpieczeństwo przyrodnicze	0,0	100,0	25,3	14,8	64,1	19,9
W44	Ogólna dostępność do usług publicznych i komercyjnych	0,0	89,7	34,7	11,6	50,2	16,6
W45	Dostępność do dróg utwardzonych	17,2	100,0	97,7	6,8	91,3	22,5
W46	Dostępność do kolei	0,7	51,5	9,0	7,7	74,0	23,6
W47	Ścieżki rowerowe	0,0	127,5	4,8	8,1	15,5	22,4
W48	Edukacja szkolna (poziom podstawowy)	500,0	7 041,1	1 992,0	871,5	63,8	20,8
W49	Poziom edukacji podstawowej	28,2	138,3	93,7	9,6	50,0	16,3
W50	Przedszkola	0,0	265,0	81,1	24,8	49,9	16,1
W51	Żłobki	0,0	66,7	8,8	11,3	20,4	25,6
W52	Dokształcanie i rozwój osobisty	0,0	307,3	4,1	11,8	9,2	18,6
W53	Dostęp do internetu	0,0	100,0	49,7	30,1	49,7	30,1
W54	Potencjał zabytków	0,0	670,7	67,9	44,5	33,2	18,7
W55	Zbiory muzealne	0,0	31 755,4	117,6	978,0	2,8	11,6
W56	Infrastruktura kulturalna	0,0	268,8	16,4	21,4	19,7	22,9
W57	Zasoby bibliotek	0,0	30,3	4,1	2,2	37,8	17,5
W58	Instytucje kulturalne	0,0	133,9	6,0	8,5	18,3	22,7
W59	Młodzież zaangażowana w kulturę	0,0	458,6	29,2	38,2	19,7	23,3
W60	Imprezy i wydarzenia kulturalno-artystyczne	0,0	95,7	1,9	4,6	11,0	19,7
W61	Partycypacja w imprezach	0,0	12 390,0	644,2	845,2	19,4	20,9
W62	Dostępność rekreacji	0,0	75,3	8,0	7,8	24,9	22,4
W63	Integracja społeczna	35,6	79,3	56,6	6,1	50,0	16,6

Źródło: opracowanie własne.

Ze względu na reprezentatywność zaproponowano, aby grupą, dla której odnoszony jest ranking, była „typowa” polska rodzina i (niemal równocześnie) polskie gospodarstwo domowe, tj. rodzina nuklearna składająca się z rodziców i dzieci w trakcie nauki szkolnej, ale mająca też dziadków posiadających własne i odrębne gospodarstwo (gospodarstwa) domowe.

4 Wyniki rankingu

„Gmina dobra do życia”

według Wskaźnika Jakości Życia

Wyniki rankingu w różnych typach zestawień zawarto w tabelach 3-5. W tabeli 3 przedstawiono pierwsze 20 gmin w rankingu ogólnopolskim.

Na miejscu pierwszym znalazła się gmina wiejska Kleszczów (woj. łódzkie). Jest to jedna z najbogatszych gmin w Polsce, związana z kopalnią i elektrownią bełchatowską. Drugie miejsce zajęła miejsko-wiejska gmina Podkowa Leśna (woj. mazowieckie), a trzecie – wiejska gmina Osielsko (woj. kujawsko-pomorskie). Wyniki są zatem regionalnie bardziej zróżnicowane, niż w roku ubiegłym (w 2021 r. całe podium zajęły gminy położone w aglomeracji warszawskiej). W sumie jednak 6 na 20 pierwszych gmin w rankingu pochodzi z województwa mazowieckiego. Spoza Mazowsza wysoko znalazły się podwrocławskie Kobierzyce (miejsce 6) i Dobra Szczecińska (8). Na miejscach 5, 7 i 10 znalazły się Warszawa, Sopot i Wrocław.

Ponieważ wyniki te są tylko częściowo porównywalne ze względu na różną specyfikę gmin, w tabeli 4 zestawiono wyniki według typów samorządów. Duże miasta pod względem jakości życia uzupełniają Kraków i Zielona Góra. W miastach średnich (gminy z siedzibą powiatu ziemskiego) warto zauważyć, że najwyższe wartości wskaźnika osiągnęły ośrodki przemysłowe (Kędzierzyn-Koźle, Lubliniec, Stalowa Wola) i turystyczne (Kołobrzeg). Rok wcześniej kategoria ta była zupełnie zdominowana przez ośrodki przemysłowe (Lubin, Nowy Tomyśl, Bełchatów, Środa Wielkopolska, Mielec). Dość podobnie było w gminach miejskich i miejsko-wiejskich z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców (Gogolin – również 1. miejsce w 2021 r., Brzeg Dolny, Kostrzyn nad Odrą, Ustroń,

Władysławowo). W gminach wiejskich, oprócz wspomnianego Kleszczewa, znalazły się jeszcze Lubin, Boronów, Babimost i Walce (te ostatnie w ub. roku zajęły 1. miejsce w swej kategorii).

Na mapie Polski, na której przedstawiono wynik dla wszystkich gmin (ryc. 1), zwraca uwagę obszar ciągnący się od Kaszub poprzez Wielkopolskę (bez Kujaw), Śląsk (Dolny – bez Sudetów, Opolski i Górny) po Małopolskę (obecne województwo małopolskie i podkarpackie). Ma on charakterystyczny kształt litery L. Jest to kształt (układ regionalny), zidentyfikowany już dość dawno, bowiem jeszcze w latach 60. ubiegłego wieku przez S. Leszczyckiego (1964) i nazwany przez to „L Leszczyckiego”. Obserwowano na tym obszarze wyższą na tle innych regionów aktywność ludzką i społeczno-gospodarczą. Generalnie wskaźniki jakości życia dla gmin wiejskich korelują z poziomem rozwoju gospodarczego (Bański 2008, Stanny i in. 2018), stanem procesów demograficznych (Wiśniewski i in. 2020), zagospodarowaniem przestrzennym (Węclawowicz i in. 2006) oraz delimitacjami obszarów problemowych (Śleszyński i in. 2017, 2020).

W pozostałych regionach wyraźnie wyższe wskaźniki osiągnęły aglomeracje (szczecińska, olsztyńska, białostocka, warszawska, lubelska, kielecka). Większym zwartym regionem typowo rolniczym jest Łomżyńszczyzna, znana z rozwoju klastra mleczarskiego. Z kolei na mapie miast (gminy miejskie i miejsko-wiejskie) widać korelację z wielkością ośrodka – im on większy pod względem liczby ludności, tym wskaźnik jakości życia też jest wyższy (ryc. 2). Wyjątkiem jest Częstochowa i Radom, które zajęły odległe miejsca w dziewiątej i trzynastej setce.

Tabela 3. *Gminy z najwyższym Wskaźnikiem Jakości Życia (WJŻ)*

Województwa: 02 – dolnośląskie, 04 – kujawsko-pomorskie, 06 – lubelskie, 08 – lubuskie, 10 – łódzkie, 12 – małopolskie, 14 – mazowieckie, 16 – opolskie, 18 – podkarpackie, 20 – podlaskie, 22 – pomorskie, 24 – śląskie, 26 – świętokrzyskie, 28 – warmińsko-mazurskie, 30 – wielkopolskie, 32 – zachodniopomorskie.

Typy administracyjne gmin: 1 – miejska, 3 – miejsko-wiejska, 3 – wiejska.

Typy funkcjonalne gmin: A – miasta na prawach powiatu, B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, C – gminy z siedzibą powiatu ziemskiego, D – gminy miejskie i gminy miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców.

Miejsce w rankingu	Nazwa	Województwo	Wynik sumaryczny	Typ administracyjny	Typ funkcjonalny	Liczba ludności (tys., 2021)
1	Kleszczów	10	69,55	2	E	6,5
2	Podkowa Leśna	14	69,06	1	B	3,8
3	Osielsko	04	68,54	2	B	16,0
4	Izabelin	14	67,83	2	B	10,6
5	Warszawa	14	67,64	1	A	1795,6
6	Kobierzyce	02	67,43	2	B	22,5
7	Sopot	22	67,42	1	A	34,9
8	Dobra(Szczecińska)	32	67,11	2	B	26,1
9	Suchy Las	30	66,81	2	B	18,8
10	Wrocław	02	66,66	1	A	642,7
11	Nadarzyn	14	66,61	2	B	14,9
12	Kraków	12	66,55	1	A	782,1
13	Kąty Wrocławskie	02	66,27	3	B	26,7
14	Stawiguda	28	66,26	2	B	11,7
15	Zielona Góra	08	66,26	1	A	140,4
16	Stare Babice	14	66,16	2	B	19,9
17	Ożarów Mazowiecki	14	65,98	3	B	26,8
18	Tarnowo Podgórne	30	65,94	2	B	29,7
19	Opole	16	65,76	1	A	127,1
20	Gdańsk	22	65,68	1	A	470,6

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. *Gminy z najwyższym Wskaźnikiem Jakości Życia (WJŻ) według typów gmin (A-E)*

Województwa: 02 – dolnośląskie, 04 – kujawsko-pomorskie, 06 – lubelskie, 08 – lubuskie, 10 – łódzkie, 12 – małopolskie, 14 – mazowieckie, 16 – opolskie, 18 – podkarpackie, 20 – podlaskie, 22 – pomorskie, 24 – śląskie, 26 – świętokrzyskie, 28 – warmińsko-mazurskie, 30 – wielkopolskie, 32 – zachodniopomorskie.

Typy administracyjne gmin: 1 – miejska, 3 – miejsko-wiejska, 2 – wiejska.

Typy funkcjonalne gmin: A – miasta na prawach powiatu, B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, C – gminy z siedzibą powiatu ziemskiego, D – gminy miejskie i gminy miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców.

Miejsce w rankingu	Nazwa	Województwo	Wynik sumaryczny	Typ administracyjny	Typ funkcjonalny	Liczba ludności (tys., 2021)
A						
5	Warszawa	14	67,64	1	A	1795,6
7	Sopot	22	67,42	1	A	34,9
10	Wrocław	02	66,66	1	A	642,7
12	Kraków	12	66,55	1	A	782,1
15	Zielona Góra	08	66,26	1	A	140,4
B						
2	Podkowa Leśna	14	69,06	1	B	3,8
3	Osielsko	04	68,54	2	B	16,0
4	Izabelin	14	67,83	2	B	10,6
6	Kobierzyce	02	67,43	2	B	22,5
8	Dobra (Szczecińska)	32	67,11	2	B	26,1
C						
64	Kędzierzyn-Koźle	16	62,24	1	C	58,9
75	Kołobrzeg	32	61,91	1	C	45,7
109	Stalowa Wola	18	61,08	1	C	58,5
118	Lubliniec	24	60,89	1	C	23,4
126	Strzelce Opolskie	16	60,73	3	C	30,0
D						
42	Gogolin	16	63,07	3	D	12,6
88	Brzeg Dolny	02	61,55	3	D	16,0
108	Kostrzyn nad Odrą	08	61,08	1	D	17,7
125	Ustroń	24	60,75	1	D	15,9
131	Władysławowo	22	60,71	3	D	15,2
E						
1	Kleszczów	10	69,55	2	E	6,5
25	Lubin	02	64,91	2	E	16,9
36	Boronów	24	63,45	2	E	3,4
39	Babimost	08	63,36	3	E	6,1
43	Walce	16	63,00	2	E	5,3

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. *Gminy z najwyższym Wskaźnikiem Jakości Życia (WJZ) według województw*

Województwa: 02 – dolnośląskie, 04 – kujawsko-pomorskie, 06 – lubelskie, 08 – lubuskie, 10 – łódzkie, 12 – małopolskie, 14 – mazowieckie, 16 – opolskie, 18 – podkarpackie, 20 – podlaskie, 22 – pomorskie, 24 – śląskie, 26 – świętokrzyskie, 28 – warmińsko-mazurskie, 30 – wielkopolskie, 32 – zachodniopomorskie.

Typy administracyjne gmin: 1 – miejska, 3 – miejsko-wiejska, 2 – wiejska.

Typy funkcjonalne gmin: A – miasta na prawach powiatu, B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, C – gminy z siedzibą powiatu ziemskiego, D – gminy miejskie i miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców.

Województwo/ miejsce w rankingu	Nazwa	Wynik sumaryczny	Typ administracyjny	Typ funkcjonalny	Liczba ludności (tys., 2020)
02					
6	Kobierzyce	67,43	2	B	22,5
10	Wrocław	66,66	1	A	642,7
13	Kąty Wrocławskie	66,27	3	B	26,7
21	Długołęka	65,57	2	B	36,3
25	Lubin	64,91	2	E	16,9
04					
3	Osielsko	68,54	2	B	16,0
40	Toruń	63,20	1	A	196,9
61	Bydgoszcz	62,31	1	A	339,1
69	Białe Błota	62,00	2	B	23,9
107	Wielka Nieszawka	61,09	2	B	5,4
06					
68	Głusk	62,05	2	B	12,5
73	Lublin	61,92	1	A	336,3
77	Świdnik	61,87	1	B	38,2
184	Puchaczów	59,66	2	E	5,7
269	Puławy	58,63	1	C	46,3
08					
15	Zielona Góra	66,26	1	A	140,4
39	Babimost	63,36	3	E	6,1
62	Świdnica	62,28	2	B	6,7
90	Kłodawa	61,55	2	B	9,0
108	Kostrzyn nad Odrą	61,08	1	D	17,7
10					
1	Kleszczów	69,55	2	E	6,5
65	Nowosolna	62,24	2	B	5,2
80	Lipce Reymontowskie	61,82	2	E	3,2
92	Rząśnia	61,51	2	E	4,9
152	Łódź	60,29	1	A	664,1

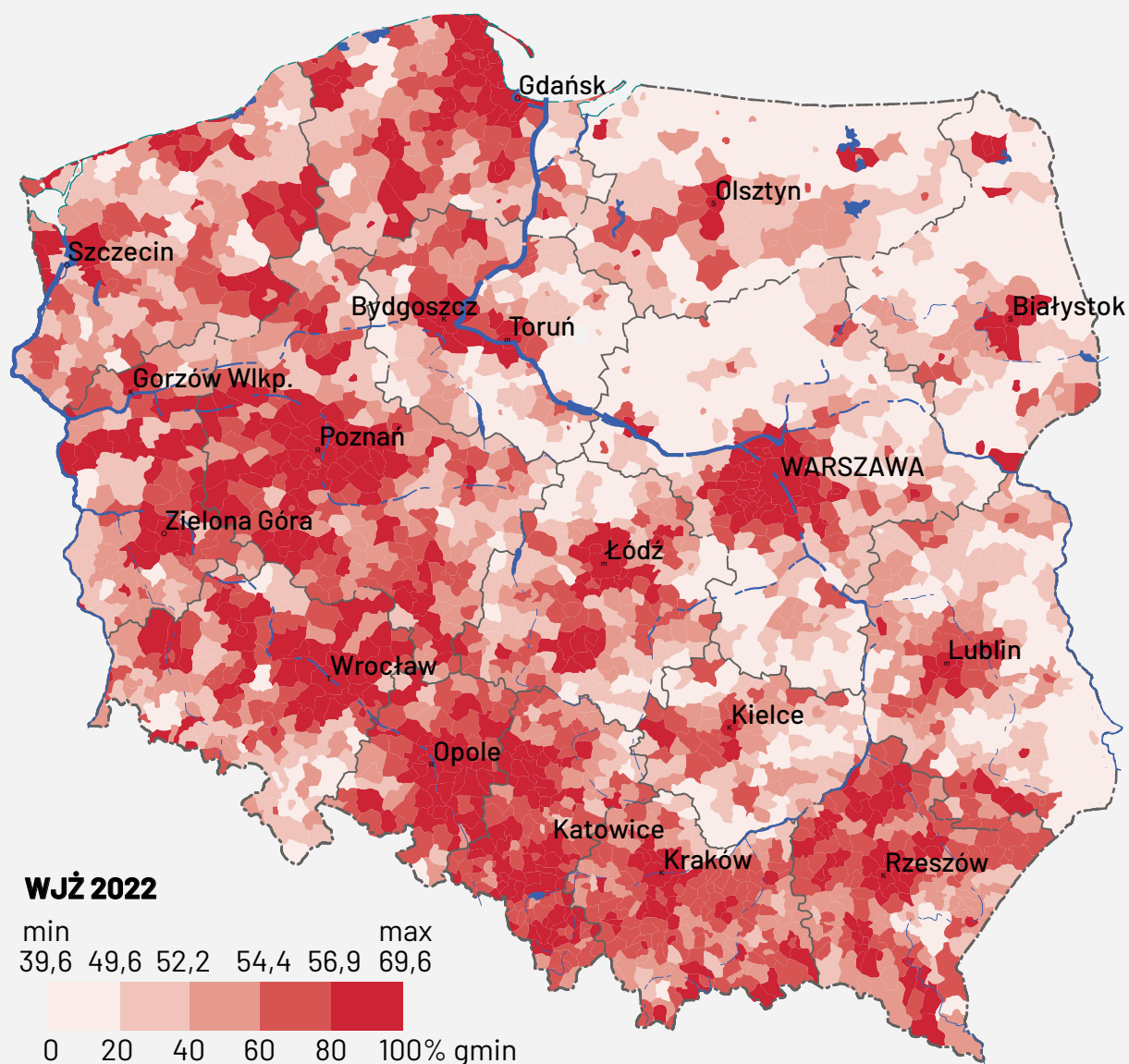
12					
12	Kraków	66,55	1	A	782,1
70	Zielonki	61,98	2	B	24,3
71	Wielka Wieś	61,96	2	B	13,7
89	Niepołomice	61,55	3	B	30,2
110	Michałowice	61,07	2	B	11,1
14					
2	Podkowa Leśna	69,06	1	B	3,8
4	Izabelin	67,83	2	B	10,6
5	Warszawa	67,64	1	A	1795,6
11	Nadarzyn	66,61	2	B	14,9
16	Stare Babice	66,16	2	B	19,9
16					
19	Opole	65,76	1	A	127,1
35	Dobrzeń Wielki	63,47	2	B	9,5
42	Gogolin	63,07	3	D	12,6
43	Walce	63,00	2	E	5,3
55	Tarnów Opolski	62,48	2	B	9,6
18					
28	Rzeszów	64,52	1	A	198,6
100	Głogów Małopolski	61,33	3	B	18,8
109	Stalowa Wola	61,08	1	C	58,5
119	Tyczyn	60,86	3	B	10,8
127	Krosno	60,73	1	A	45,5
20					
58	Białystok	62,37	1	A	295,7
143	Wasilków	60,45	3	B	18,6
200	Wysokie Mazowieckie	59,47	1	C	9,2
217	Supraśl	59,29	3	B	16,3
221	Suwałki	59,26	1	A	69,2
22					
7	Sopot	67,42	1	A	34,9
20	Gdańsk	65,68	1	A	470,6
22	Gdynia	65,52	1	A	243,9
31	Kolbudy	64,05	2	B	18,6
32	Kosakowo	63,80	2	B	17,2
24					
36	Boronów	63,45	2	E	3,4
50	Bielsko-Biała	62,63	1	A	168,3
53	Goczałkowice-Zdrój	62,56	2	B	6,7
74	Wilkowice	61,92	2	B	13,3
76	Gliwice	61,89	1	A	175,1

26					
194	Kielce	59,52	1	A	191,4
330	Morawica	57,94	3	B	17,1
375	Włoszczowa	57,65	3	C	19,0
519	Sitkówka-Nowiny	56,71	2	B	8,0
612	Sobków	56,11	2	E	8,4
28					
14	Stawiguda	66,26	2	B	11,7
60	Olsztyn	62,34	1	A	169,8
208	Dywity	59,41	2	B	12,6
295	Elbląg	58,29	1	A	117,4
394	Lubawa	57,48	1	D	10,4
30					
9	Suchy Las	66,81	2	B	18,8
18	Tarnowo Podgórne	65,94	2	B	29,7
27	Poznań	64,80	1	A	529,4
33	Puszczykowo	63,76	1	B	9,5
38	Kórnik	63,38	3	B	32,0
32					
8	Dobra (Szczecińska)	67,11	2	B	26,1
44	Kołbaskowo	62,93	2	B	14,3
48	Ustronie Morskie	62,75	2	E	3,6
51	Międzyzdroje	62,62	3	B	6,3
54	Mielno	62,52	3	B	4,8

Źródło: opracowanie własne.

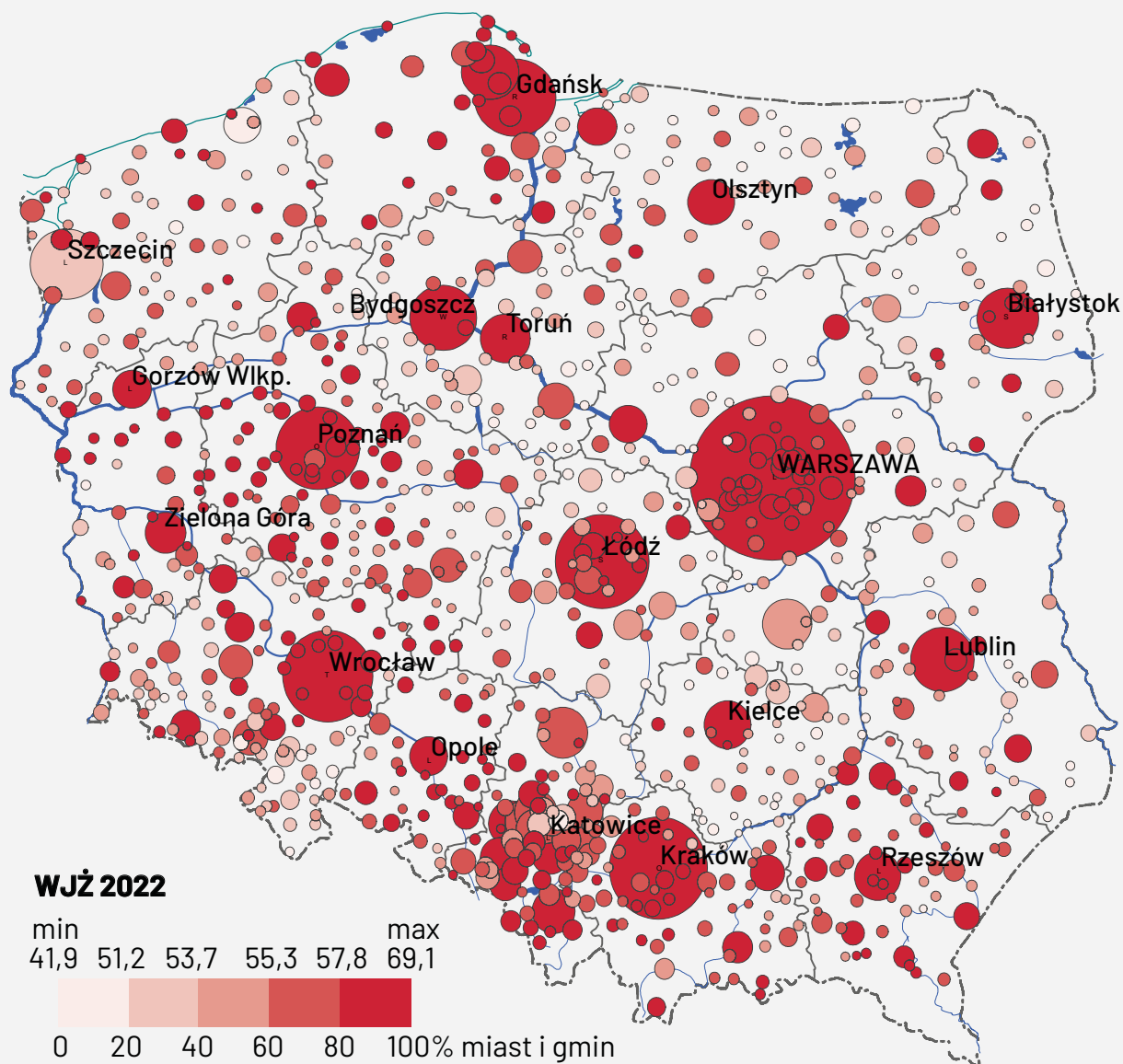

Ryc. 1 Wyniki rankingu „Gmina dobra do życia” w gminach

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 2 Wyniki rankingu „Gmina dobra do życia” w gminach miejskich i miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne.

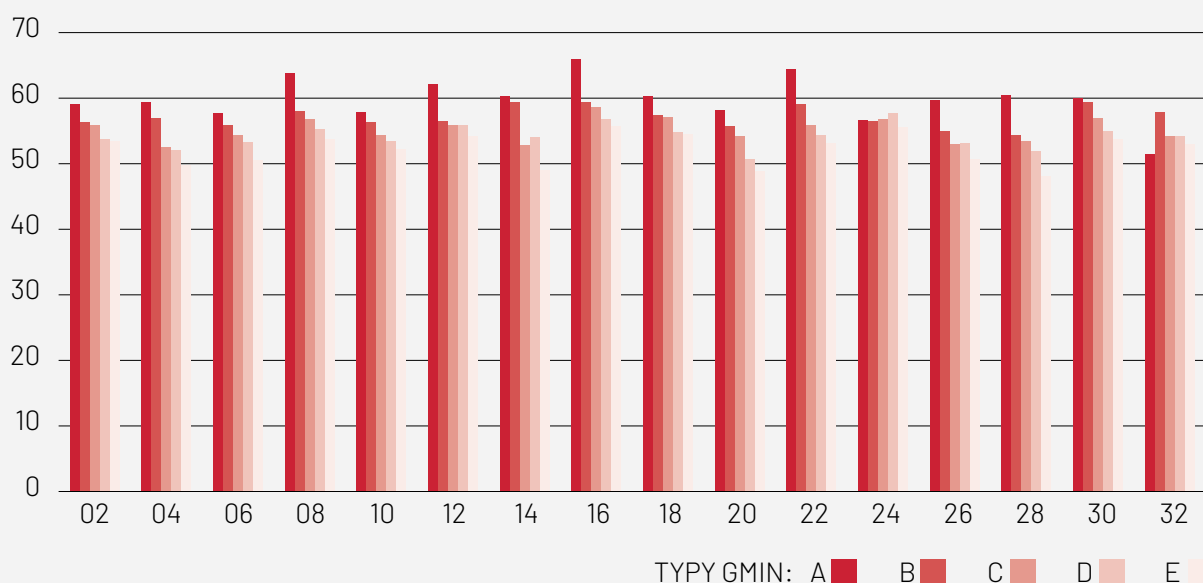
W sumie w rankingu najwyższe miejsca zdominowały gminy podmiejskie, ale w mniejszym stopniu, niż w roku ubiegłym. Na pierwsze 20 miejsc było ich 12 (w roku 2021 – aż 15). Sumaryczna jakość życia obejmująca szerokie spektrum wskaźników nie jest tam aż tak zła, jak wynikałoby to z obserwacji urbanistycznych, krajobrazowych itp. (Lorens 2015, Chmielewski i in. 2018). Wysokie koszty suburbanizacji, chaosu przestrzennego itp. są łagodzone innymi wskaźnikami, związanymi z bliskim położeniem w stosunku do rdzeni aglomeracji. Ale warto też zwrócić uwagę, że w wielu gminach podmiejskich sumaryczny Wskaźnik

Jakości Życia okazał się gorszy, niż w miastach rdzeniowych. Dlatego średni wynik gmin podmiejskich (57,3) był niższy, niż w przypadku miast na prawach powiatu (58,8), co paradoksalnie oznacza przeciętnie gorszą jakość życia (ryc. 3). Warto też zwrócić uwagę, że w niektórych województwach WJŻ stref podmiejskich był na poziomie zbliżonym do peryferyjnych gmin wiejskich (dolnośląskie, opolskie, podkarpackie i zwłaszcza śląskie). W województwie śląskim w zasadzie wszystkie typy gmin miały zbliżone wartości, co oznacza brak wyraźnej różnicy na plus w przypadku większych miast.

Ryc. 3 Średni wynik Wskaźnika Jakości Życia w typach gmin i województwach

Typy gmin: A – miasta na prawach powiatu, B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, C – gminy z siedzibą powiatu, D – gminy miejskie i gminy miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców.

Województwa: 02 – dolnośląskie, 04 – kujawsko-pomorskie, 06 – lubelskie, 08 – lubuskie, 10 – łódzkie, 12 – małopolskie, 14 – mazowieckie, 16 – opolskie, 18 – podkarpackie, 20 – podlaskie, 22 – pomorskie, 24 – śląskie, 26 – świętokrzyskie, 28 – warmińsko-mazurskie, 30 – wielkopolskie, 32 – zachodniopomorskie.

Dlatego przyszłościowo trzeba myśleć o restrukturyzacji stref podmiejskich, bo koszty bezładu przestrzennego i rozpraszania zabudowy będą się mścić w przyszłości. W Polsce wyliczono je na 84 mld zł rocznie (Kowalewski i in. 2018) i duża ich część dotyczy obszarów sąsiadujących z miastami, m.in. w zakresie kosztów czasu, traconych na uciążliwe dojazdy do pracy i usług (Lityński i Hołuj 2018). A przecież jakość życia w gminach podmiejskich powinna być wyraźnie wyższa. Dlatego ta wysoka pozycja gmin podmiejskich w rankingu jest nieco „pyrrusowa”, podobnie jak w ubiegłym roku.

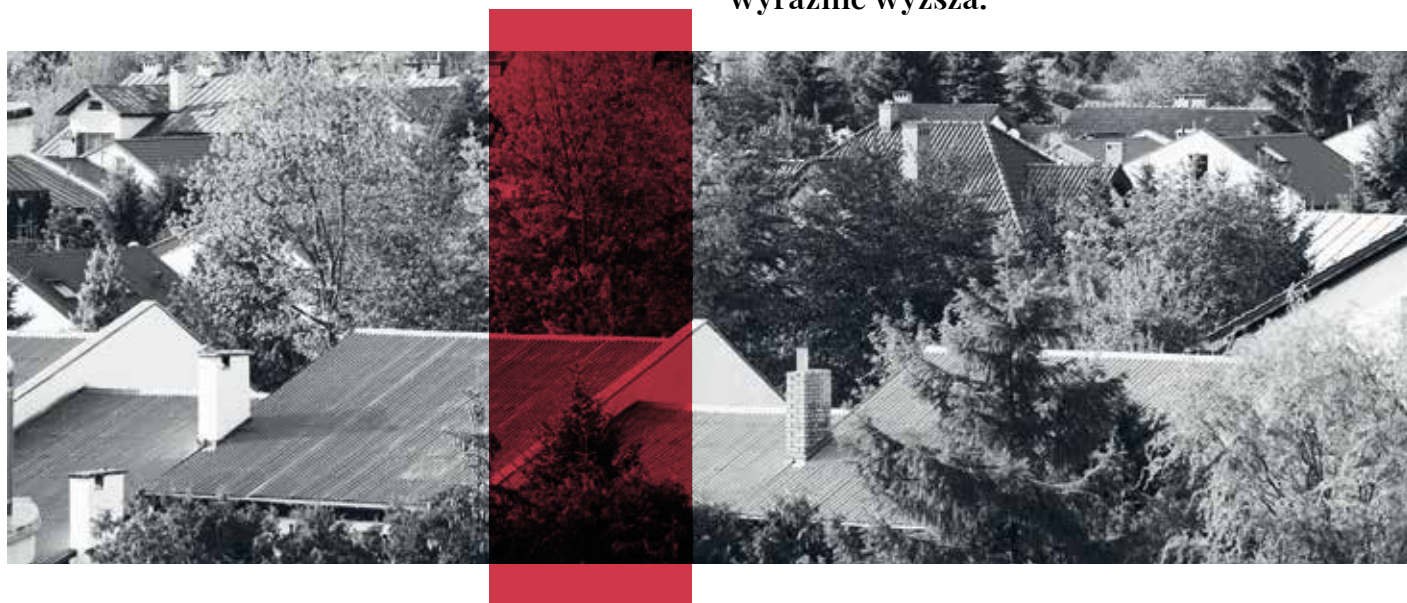
W dużych miastach nie ma niespodzianek, jeśli chodzi o wysokie miejsca. Zajęły je niemal bez poznającego wyjątku aglomeracje tzw. wielkiej piątki (Warszawa, Sopot, Wrocław i Kraków). Jako piąta znalazła się Zielona Góra (w ub. roku – Rzeszów). Wysoką pozycję zawdzięcza ona temu, że od 2015 r. funkcjonuje wraz z połączoną obwarzankową gminą wiejską, co niewątpliwie polepsza wskaźniki mieszkaniowe i środowiskowe. Wysoko, bo na 20 miejscu znalazł się Gdańsk, następnie na 22 miejscu Gdynia.

Można zatem obserwować polaryzację kraju, ale granice zaborów i wpływ tzw. opóźnienia urbanizacyjnego czy wielkich przemieszczeń ludności po II wojnie światowej nie są już tak widoczne (np. w województwie warmińsko-mazurskim). Ujawniają się z kolei bariery rzeczne (brak mostów utrudniający przepływ pozytywnych bodźców z aglomeracji). Brak jest jednoznacznego wpływu dróg (autostrad i dróg ekspresowych).

Na podstawie wyników można też sądzić, że przywoływany często podział na Polskę A i B ma coraz mniejsze zastosowanie. Na tzw. ścianie wschodniej wyraźnie korzystnie odstaje większa część województwa podkarpackiego czy wspomniana Łomżyńszczyzna.

Na zakończenie trzeba podkreślić, że wyznaczone obszary gorszej jakości życia pokrywają się, podobnie jak w roku ubiegłym, z obszarami problemowymi (Śleszyński i in. 2017) i wyludniającymi się od dłuższego czasu (Eberhardt 1989). To porównanie wskazuje na inercję procesów rozwojowych w Polsce.

Przyszłościowo trzeba myśleć o restrukturyzacji stref podmiejskich, bo koszty bezładu przestrzennego i rozpraszania zabudowy będą się mścić w przyszłości. W Polsce wyliczono je na 84 mld zł rocznie i duża ich część dotyczy obszarów sąsiadujących z miastami, m.in. w zakresie kosztów czasu, traconych na uciążliwe dojazdy do pracy i usług. A przecież jakość życia w gminach podmiejskich powinna być wyraźnie wyższa.

5

Wyniki rankingu

„Gmina dobra do życia”

według Wskaźnika 6OFR

Wyniki zastosowania Wskaźnika 6OFR przedstawia tabela 6. Większa waga wskaźników niematerialnych zastosowana we Wskaźniku 6OFR spowodowała zmiany w czołówce niektórych typów funkcjonalnych gmin.

Pierwsze miejsce (zarówno w klasyfikacji bezwzględnej jak i w kategorii funkcjonalnej E) zajęła gmina Kleszczów, która cieszy się nie tylko wysokimi wskaźnikami w obszarze podstaw materialnych, ale

również we wszystkich pozostałych obszarach. Przypadek gminy Gogolin jest interesujący z tego powodu, że po zredukowaniu wagi wskaźników materialnych nadal utrzymał pozycję lidera w typie funkcjonalnym – a jednocześnie uzyskał niższe miejsce niż w rankingu WJŻ. Wynika to z faktu, że doważenie wskaźników o charakterze niematerialnym spowodowało poprawę pozycji (w klasyfikacji ogólnej rankingu 6OFR) gmin z typu funkcjonalnego B.

Większa waga wskaźników niematerialnych zastosowana we Wskaźniku 6OFR spowodowała zmiany w czołówce niektórych typów funkcjonalnych gmin.

Tabela 6. *Gminy z najwyższym wskaźnikiem 6OFR według typów gmin (A-E)*

Województwa: 02 – dolnośląskie, 04 – kujawsko-pomorskie, 06 – lubelskie, 08 – lubuskie, 10 – łódzkie, 12 – małopolskie, 14 – mazowieckie, 16 – opolskie, 18 – podkarpackie, 20 – podlaskie, 22 – pomorskie, 24 – śląskie, 26 – świętokrzyskie, 28 – warmińsko-mazurskie, 30 – wielkopolskie, 32 – zachodniopomorskie.

Typy administracyjne gmin: 1 – miejska, 3 – miejsko-wiejska, 2 – wiejska.

Typy funkcjonalne gmin: A – miasta na prawach powiatu, B – strefy podmiejskie miast na prawach powiatu, C – gminy z siedzibą powiatu ziemskiego, D – gminy miejskie i gminy miejsko-wiejskie z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, E – gminy wiejskie i miejsko-wiejskie z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców.

Typ funkcjonalny gminy	Miejsce w rankingu wg Wskaźnika 6OFR	Miejsce w rankingu wg WJŻ	Nazwa gminy	Województwo	Wynik sumaryczny	Typ administracyjny	Liczba ludności (tys., 2021)
A	18	28	Rzeszów	18	70,00	1	198,6
A	78	58	Białystok	20	66,25	1	295,6
A	99	81	Leszno	30	65,61	1	62,2
B	2	9	Suchy Las	30	74,03	2	18,8
B	3	38	Kórnik	30	73,00	3	32
B	4	198	Boguchwała	18	72,38	3	21
C	182	521	Kolbuszowa	18	63,66	3	24,5
C	189	233	Nowy Tomyśl	30	63,57	3	27,2
C	210	249	Mielec	18	63,32	2	13,4
D	92	42	Gogolin	16	65,92	3	12,6
D	105	394	Lubawa	28	65,92	2	10,6
D	113	832	Piwniczna-Zdrój	12	65,49	3	10,5
E	1	1	Kleszczów	10	74,25	2	6,5
E	5	43	Walce	16	72,35	2	5,3
E	19	326	Wiśniowa	12	69,85	2	7,4

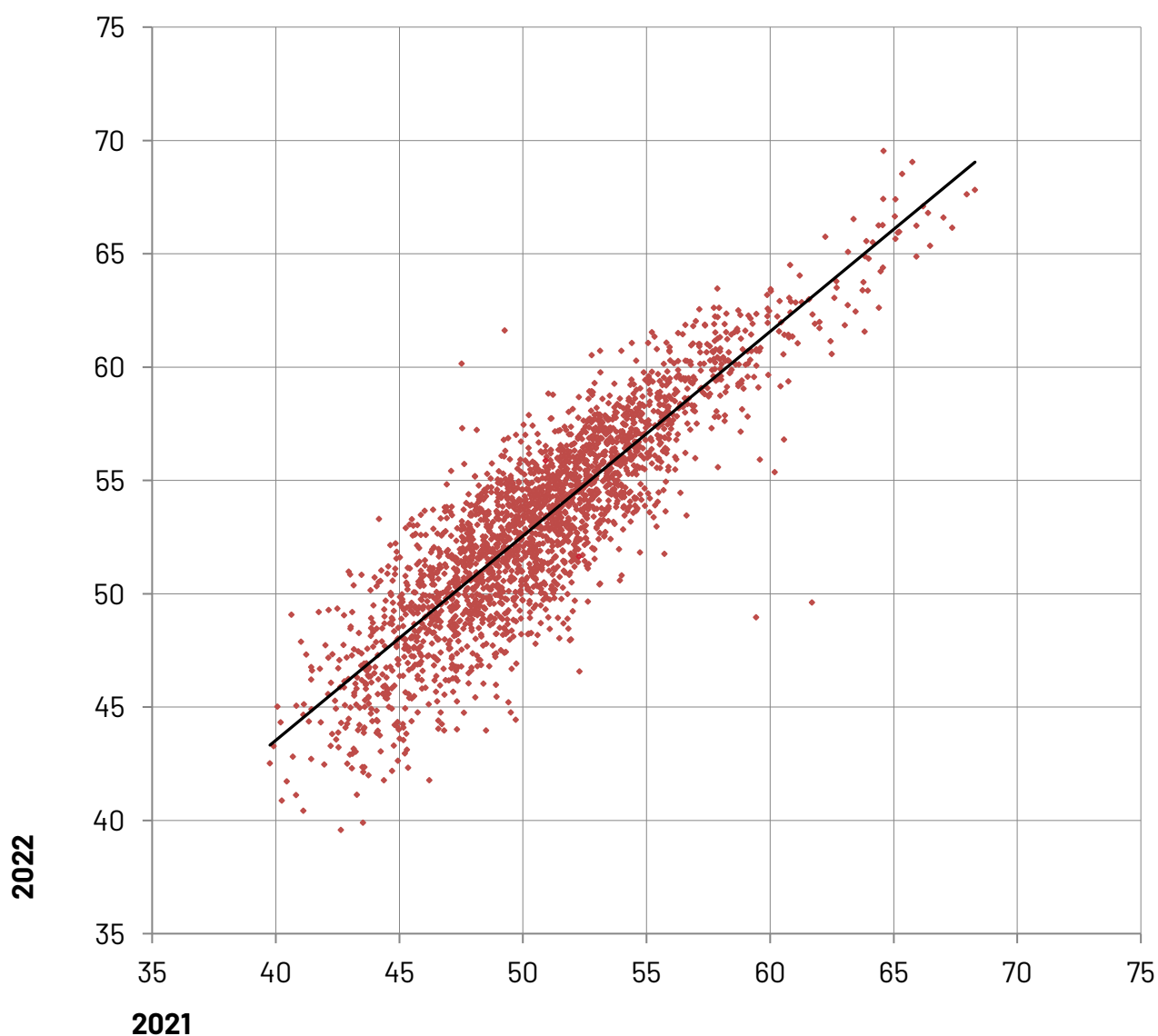
6

Porównanie wyników w 2021 i 2022 roku

Rankingi w obydwu latach zostały opracowane na podstawie różnej liczby wskaźników, niemniej dla celów orientacyjnych możliwe jest ich porównanie. Przedstawia to ryc. 4. Występuje dość duża zgodność.

Współczynnik korelacji liniowej dla liczby osiągniętych punktów wyniósł 0,88 ($R^2=0,77$), a dla miejsc w rankingu (rang) – 0,86 ($R^2=0,73$).

Ryc. 4. Porównanie wyników punktowych rankingu gmin w 2021 i 2022 r. (Wskaźnik Jakości Życia)

Bibliografia

(literatura i metodyka opracowania wskaźników cząstkowych)

Bański J., 2008, Wiejskie obszary sukcesu gospodarczego, *Studia Obszarów Wiejskich*, 14, Komisja Obszarów Wiejskich PTG, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

Chojnicki Z., Czyż T., 1991, Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i warunków życia ludności, *Biuletyn KPZK PAN*, 153, Warszawa.

Chmielewski T., Śleszyński P., Chmielewski S., Kułak A., 2018, Ekologiczne i fizjonomiczne koszty bezładu przestrzennego, *Prace Geograficzne*, 264, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

Czapiewski K., 2003, Warunki życia w ocenie mieszkańców obszarów wiejskich, [w:] B. Górz, Cz. Guzik (red.), *Współczesne przeobrażenia i przyszłość wsi polskiej*, Komisja Geografii Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej PTG, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Instytut Geografii AP w Krakowie, s. 33-49.

Eberhardt P., 1989, Regiony wyludniające się w Polsce, *Prace Geograficzne*, 148, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

Gucwa-Leśny E., 2002, Zmiany poziomu życia i ich społeczne uwarunkowania, [w:] M. Marody (red.), *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI wieku*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa, s. 177-199.

GUS, 2014, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna – NSP 2011*, opracowanie pod kierunkiem D. Szałtys, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/gospodarstwa-domowe-i-rodziny-charakterystyka-demograficzna-nsp-2011,5,1.html>

Jadczyzyn J., 2009, Regionalne zróżnicowanie obszarów problemowych rolnictwa (OPR) w Polsce, *Instrukcja upowszechnieniowa Nr 163*, Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa-PIB, Puławy.

Jażdżewska I. (red.), 2004, Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście, *XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, Katedra Geografii Miast i Turyzmu UŁ, Łódź.

Korcelli P., Degórski M., Drzazga D., Komornicki T., Markowski T., Szlachta J., Węclawowicz G., Zaleski J., Zaucha J., 2010, *Ekspercki projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2033*, *Studia KPZK PAN*, 128, Warszawa.

Kowalewski A., Markowski T., Śleszyński P. (red.), 2018, *Studia nad chaosem przestrzennym*, *Studia KPZK PAN*, 182, t. 1-3, Warszawa.

Krużel J., Ziernicka-Wojtaszek A., Borek Ł., Ostrowski K., 2015, Zmiany czasu trwania meteorologicznego okresu wegetacyjnego w Polsce w latach 1971-2000 oraz 1981-2010, *Inżynieria Ekologiczna*, 44, s. 47-52.

Leszczycki S., 1964, Syntetyczne wskaźniki dla określenia przestrzennej gospodarki narodowej Polski, [w:] S. Leszczycki, J. Grzeszczak, Z. Zajda, A. Kukliński, *Z badań nad problematyką przestrzenną przemysłu Polski*, *Biuletyn KPZK PAN*, 32, s. 7-24.

Liszewski S., 1995, Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (program badań, pierwsze wyniki), *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica*, 20, s. 207-221.

Lityński P., Hołuj A., 2018, Koszty migracji wahadłowych ze strefy podmiejskiej do miasta rdzeniowego ośrodków wojewódzkich, *Studia KPZK PAN*, 182, 2, s. 114-162.

Lorens P., 2015, Współczesne przemiany struktury miast i obszarów metropolitalnych, [w:] A. Kalinowska (red.), *Miasto idealne – miasto zrównoważone*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 141-152.

Matuszkiewicz W., Faliński J.B., Kostrowicki A.S., Matuszkiewicz J.M., Olaczek R., Wojterski T., 1995, *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa 1:300 000. Arkusze 1-12*, IGiPZ PAN, Warszawa. <https://>

www.igipz.pan.pl/Roslinnosc-potencjalna-zgik.html

Piasny J., 1993, Problem jakości życia ludności oraz źródła i mierniki ich określenia, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 2.

Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł., 2018, Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika. EFRWP, IRWiR PAN, Warszawa.

Szlajfer F., 1991, Poziom życia. Zarys podejść i koncepcji, [w:] M. Rościszewski (red.) *Zmiany w światowej przestrzeni społeczno-gospodarczej, Dokumentacja Geograficzna*, 6, IGiPZ PAN, Warszawa, s. 59-72.

Śleszyński P., 2004, Warunki życia w Warszawie w świetle dostępności przestrzennej mieszkańców do wybranych usług na początku XXI wieku, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Zróżnicowanie przestrzenne warunków życia ludności w mieście (aglomeracji miejskiej). XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, UŁ, Łódź*, s. 77-86.

Śleszyński P., 2007, Ocena atrakcyjności wizualnej mezoregionów Polski, [w:] K. Ostaszewska (red.), *Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju. Profesorowi Andrzejowi Richlingowi w 70. rocznicę urodzin i 45-lecie pracy naukowej, UW WGiSR, Warszawa*, s. 697-714.

Śleszyński P., 2013a, Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw, *Przegląd Geograficzny*, 85, 2, s. 173-197.

Śleszyński P., 2013b, Propozycja kompleksowej koncepcji wskaźników zagospodarowania i ładu przestrzennego, *Biuletyn KPZK PAN*, 252, s. 176-232.

Śleszyński P., 2016, A synthetic index of the spatio-temporal accessibility of communes in Poland, *Geographia Polonica*, 89, 4, s. 567-574.

Śleszyński P., 2017, Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, *Przegląd Geograficzny*, 89, 4, s. 565-593.

Śleszyński P., 2018, Demograficzne wyzwania rozwoju regionalnego Polski, *Studia KPZK PAN*, 183, s. 225-247.

Śleszyński P., 2020, Koncepcja nowego wskaźnika atrakcyjności migracyjnej i jego zastosowania, *Czasopismo Geograficzne*, 91, 1-2, s. 37-58.

Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, Delimitacja obszarów strategicznej interwencji państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych, *Prace Geograficzne*, 260, IGiPZ PAN, Warszawa.

Śleszyński P., Herbst M., Komornicki T. i in., 2020, Studia nad obszarami problemowymi w Polsce, *Studia KPZK PAN. Cykl Monografii*, 7/199, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa.

Śleszyński P., Komornicki T., 2016, Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, *Przegląd Geograficzny*, 88, 4, s. 469-488.

Śleszyński P., Sudra P., 2019, Zastosowanie metody minimalnego drzewa rozpinającego (najkrótszego dendrytu) w ocenie efektywności i spójności sieci osadniczej województwa mazowieckiego, *Przegląd Geograficzny*, 91, 2, s. 61-80.

Ustrnul Z., Wypych A., Henek E., Czekierda D., Walawender J., Kubacka D., Pyrc R., Czernecki B., 2014, *Atlas Zagrożeń Meteorologicznych Polski*, Wyd. Attyka, Kraków.

Węclawowicz G., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Korcelli P., Śleszyński P., 2006, *Przestrzenne zagospodarowanie Polski na początku XXI wieku, Monografie*, 6, IGiPZ PAN, Warszawa

Wiśniewski R., Mazur M., Śleszyński P., Szejgiec-Kolenda B., 2020, Wpływ zmian demograficznych w Polsce na rozwój lokalny, *Prace Geograficzne*, 274, IGiPZ PAN, Warszawa.

Zienkowski L., 1979, *Poziom życia. Metody mierzenia i oceny*, PWE, Warszawa.

Ziobrowski Z., 1992, *Mierniki jakości przestrzeni miejskiej, Poprawa Funkcjonowania Gospodarki Miejskiej*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa.

**Ranking Serwisu Samorządowego PAP „Gmina dobra do życia”.
Wskaźnik jakości życia w gminach 2022**

opracowanie:

prof. dr hab. Przemysław Śleszyński

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

współpraca:

Paweł Soproniuk i Paweł Woliński

Instytut Pokolenia

opracowanie graficzne:

Maria Samczuk

PATRONATY

Honorowy patronat
Prezesa Rady Ministrów
Mateusza Morawieckiego

ZWIĄZEK
MIAST
POLSKICH

UNIA
METROPOLII
POLSKICH
IM. PAWŁA ADAMOWICZA

Unia Miasteczek Polskich

PARTNERZY

Bank Pekao

PLAY

POKOLENIA
Instytut